

บทที่ 2

มาตรฐานตัวชี้วัดการจัดการบริการระบบน้ำสะอาด

“การจัดการบริการระบบน้ำสะอาด” เป็นบริการสาธารณะประเภทหนึ่งที่ต้องคุ้มครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดำเนินการตามภารกิจการถ่ายโอนบริการสาธารณะจากส่วนราชการ ตามแผนปฏิบัติการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันภารกิจนี้ได้รับการถ่ายโอนมายังท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว ดังนั้น จึงนับว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของท้องถิ่นเองที่จะต้องดำเนินการจัดการบริการสาธารณูปโภคพื้นฐานประเภทดังกล่าวนี้ให้ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ดี การจัดการบริการระบบน้ำสะอาดในที่นี้ หมายถึง การจัดทำระบบประปาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบริการน้ำเพื่อการอุปโภคเท่านั้น มิได้มีความหมายครอบคลุมถึงการจัดการน้ำเพื่อการบริโภคแต่ประการใด เนื่องจากน้ำเพื่อการบริโภคนั้นจะต้องมีระบบควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยที่มากกว่าน้ำเพื่อการอุปโภค ซึ่งหมายถึงจะต้องมีมาตรฐานตัวชี้วัดการบริการและดำเนินการที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในส่วนที่สองนี้จะเป็นการอธิบายมาตรฐานตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานในการจัดการบริการระบบน้ำสะอาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวนี้ จำแนกเป็น 3 มาตรฐานตามแต่ละขั้นตอนอันประกอบด้วย

- มาตรฐานที่ 1 ขั้นตอนก่อนดำเนินการ
  - มาตรฐานที่ 2 ขั้นตอนขณะดำเนินการ และ
  - มาตรฐานที่ 3 ขั้นตอนภายหลังการดำเนินการ
- ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรฐานที่ 1 ขั้นตอนก่อนดำเนินการ

มาตรฐานที่ 1.1 การกำหนดกรอบแนวทางการจัดหาน้ำสะอาดในชุมชน
ผลที่คาดว่าจะได้รับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกำหนดกรอบแนวทางการจัดหาน้ำสะอาดที่เหมาะสมกับสภาพและศักยภาพของแต่ละชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

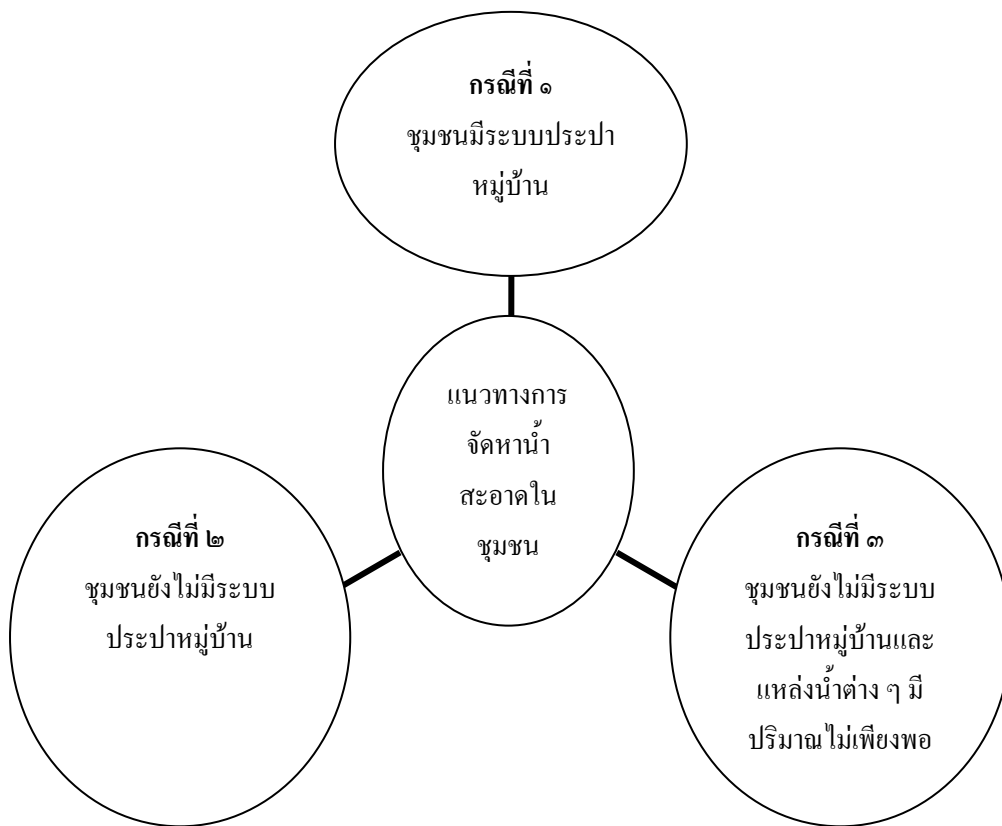
ดัชนีคุณภาพ
มีการดำเนินการสำรวจศักยภาพในการจัดหาน้ำสะอาดในชุมชนอย่างเป็นระบบ
มีการวางแผนการสำรวจและประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดหาน้ำสะอาดอย่างเป็นระบบและชัดเจน

การกำหนดกรอบแนวทางในการจัดหาน้ำสะอาดในชุมชนหรือในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินการสำรวจเพื่อพิจารณาถึงศักยภาพของชุมชนแต่ละแห่งหรือแต่ละพื้นที่ว่ามีลักษณะทางกายภาพหรือมีสภาพของชุมชนที่เหมาะสมกับการจัดทำระบบน้ำสะอาดในรูปแบบใด และมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด โดยการพิจารณาดังกล่าวนี้ถือเป็นการดำเนินการในเบื้องต้นเพื่อประเมินถึงศักยภาพตลอดจนสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการน้ำสะอาดของชุมชนแต่ละแห่ง โดยถือว่า “ระบบประปาหมู่บ้าน” เป็นจุดสุดท้ายของการพิจารณาจัดหาน้ำสะอาดในชุมชน กล่าวคือ ในชุมชนหรือท้องถิ่นแต่ละแห่งจะต้องมีระบบประปาหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคในชุมชน หากชุมชนใดไม่มีศักยภาพในการจัดทำระบบประปาหมู่บ้าน ก็อาจจะใช้ระบบประปาหมู่บ้านใกล้เคียง หรือในกรณีที่ไม่มีการประปาหมู่บ้านใกล้เคียงก็ต้องพิจารณาว่า ชุมชนนั้นมีบ่อน้ำบาดาลหรือไม่ โดยหากมีก็จะสามารถตรวจสอบปริมาณและคุณภาพได้ว่าเพียงพอจะจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้านได้หรือไม่ หากไม่มีเพียงพอก็ต้องไปหาแหล่งน้ำอื่น คือ น้ำผิวดินต่อไป หากน้ำผิวดินไม่มีก็ต้องใช้บ่อน้ำตื้น ถ้าบ่อน้ำตื้นไม่มีก็ต้องใช้ถังเก็บน้ำฝนเพื่อให้มีความเพียงพอในการใช้งานในช่วงเวลาที่ขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคต่อไป สำหรับการกำหนดกรอบแนวทางจัดหาน้ำสะอาดในชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี คือ กรณีที่ 1 ชุมชนมีระบบประปาหมู่บ้าน กรณีที่ 2 ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน และกรณีที่ 3 ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน และแหล่งน้ำต่าง ๆ มีปริมาณไม่เพียงพอ

อย่างไรก็ดี ในที่นี้ ควรกล่าวไว้ด้วยว่า การจัดทำระบบน้ำสะอาดสำหรับประชาชนในชุมชนหรือในหมู่บ้านนั้น ควรคำนึงถึง “ความคุ้มค่า” (value based) ของการดำเนินการเมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิผลที่จะได้รับในอีกประการหนึ่งด้วย กล่าวคือ การจัดทำระบบน้ำสะอาดของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนไม่จำเป็นที่จะต้องจัดทำโดยใช้ระบบหรือรูปแบบเดียวกันทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่บางหมู่บ้านอาจมีจำนวนประชากรเพียง 25 หลังคาเรือน ในขณะที่อีกหมู่บ้านหนึ่งอาจจะมีประชากร 100 หลังคาเรือน โดยที่ศักยภาพในการจัดทำระบบน้ำสะอาดของ

ทั้งสองหมู่บ้านมีเท่า ๆ กัน หากแต่เมื่อเปรียบเทียบหรือการคิดคำนวณตามหลักความคุ้มค่าแล้ว การดำเนินการเพื่อจัดทำระบบน้ำสะอาดก็อาจไม่จำเป็นต้องใช้ในรูปแบบเดียวกันก็ได้ หากแต่ในท้ายที่สุดแล้วทั้งสองหมู่บ้านจะต้องมีน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคอย่างเพียงพอเท่ากัน

รูปที่ 2 แนวทางการจัดหาน้ำสะอาดในชุมชน

1.1.1 กรณีที่ชุมชนมีระบบประปาหมู่บ้าน

ในกรณีที่ชุมชนได้มีระบบประปาหมู่บ้านอยู่แล้ว ไม่ว่าจะระบบประปาหมู่บ้านนั้นจะก่อสร้างโดยงบประมาณของหน่วยงานใด มีแนวทางและขั้นตอนในการดำเนินการจัดหาและพัฒนาตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

1. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของระบบประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ในชุมชนว่าสามารถใช้งานได้หรือไม่
2. ตรวจสอบว่าระบบประปาหมู่บ้านที่มีอยู่สามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมให้ใช้งานได้ดีหรือไม่
3. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของระบบประปาหมู่บ้านว่ามีคุณภาพดีหรือไม่
4. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของแหล่งน้ำที่นำมาผลิตน้ำประปาของระบบประปาหมู่บ้านว่ามีปริมาณเพียงพอหรือไม่

ขั้นตอนที่ 2

การหาแหล่งน้ำดิบมาเพิ่มเติม จะพิจารณาเรื่องแหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อน้ำบาดาลเป็นอันดับแรก เนื่องจากคุณภาพน้ำของบ่อน้ำบาดาลจะดีกว่าแหล่งน้ำชนิดอื่น ๆ และสามารถปรับปรุงคุณภาพได้ง่ายกว่า ค่าใช้จ่ายในการลงทุนต่ำ การบำรุงรักษาและดำเนินการผลิตน้ำประปาของระบบผลิตก็ถูกกว่าแหล่งน้ำชนิดอื่น หลังจากนั้น จึงจะพิจารณาแหล่งน้ำดิบจากแหล่งน้ำผิวดินและบ่อน้ำตื้นตามลำดับต่อไป โดยการพิจารณาแหล่งน้ำจากบ่อน้ำบาดาล มีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบว่าชุมชนมีบ่อน้ำบาดาลหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของบ่อน้ำบาดาลว่าสามารถใช้งานได้หรือไม่
3. ตรวจสอบว่าบ่อน้ำบาดาลสามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมให้ใช้งานได้ดีหรือไม่
4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของบ่อน้ำบาดาลว่ามีคุณภาพดีหรือไม่
5. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของบ่อน้ำบาดาลว่ามีปริมาณเพียงพอหรือไม่
6. เมื่อตรวจสอบแล้ว บ่อน้ำบาดาลมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเสริมของระบบประปาหมู่บ้าน ก็ให้พัฒนานำมาใช้ในบางส่วน
7. หากชุมชนไม่มีบ่อน้ำบาดาลก็ให้ตรวจสอบว่าพื้นที่มีศักยภาพในการเจาะบ่อน้ำบาดาลหรือไม่
8. ดำเนินการเจาะบ่อน้ำบาดาลแล้วตรวจสอบว่าบ่อน้ำบาดาลที่เจาะขึ้นมาใหม่สามารถใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับการปรับปรุง/ขยายระบบประปาหมู่บ้านได้เพียงพอหรือไม่

ขั้นตอนที่ 3

การพิจารณาแหล่งน้ำสำหรับนำมาผลิตน้ำประปาจากแหล่งน้ำชนิดอื่น นอกเหนือจากแหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อน้ำบาดาล ก็จะพิจารณาจากแหล่งน้ำผิวดินเป็นอันดับถัดมา โดยการพิจารณาแหล่งน้ำดิบจากแหล่งน้ำผิวดินมีขั้นตอนการพิจารณาตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบว่าชุมชนมีแหล่งน้ำผิวดินหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพของแหล่งน้ำผิวดินว่ามีสภาพใช้งานได้หรือไม่
3. ตรวจสอบดูว่าแหล่งน้ำผิวดินที่มีอยู่สามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมเพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบได้หรือไม่
4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของแหล่งน้ำผิวดินว่ามีคุณภาพดีหรือไม่
5. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของแหล่งน้ำผิวดินว่ามีปริมาณน้ำเพียงพอหรือไม่
6. หากชุมชนไม่มีแหล่งน้ำผิวดิน ก็ให้ตรวจสอบว่าในชุมชนมีแหล่งน้ำผิวดินสำหรับนำมาพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ในการนำมาผลิตน้ำประปาได้หรือไม่
7. หากสามารถพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินแหล่งใหม่ได้ ก็ให้ดำเนินการตรวจสอบว่าแหล่งน้ำผิวดินที่พัฒนาขึ้นมาใหม่สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับระบบประปาหมู่บ้านได้หรือไม่ โดยการตรวจสอบตามขั้นตอนตั้งแต่ข้อ 4 ดังกล่าวข้างต้นตามลำดับ หากมีคุณภาพน้ำดิบดีและมีปริมาณเพียงพอก็ให้ดำเนินการปรับปรุง/ขยายระบบประปาหมู่บ้านให้สามารถบริการน้ำประปาได้อย่างเพียงพอ และครอบคลุมทั้งชุมชนต่อไป

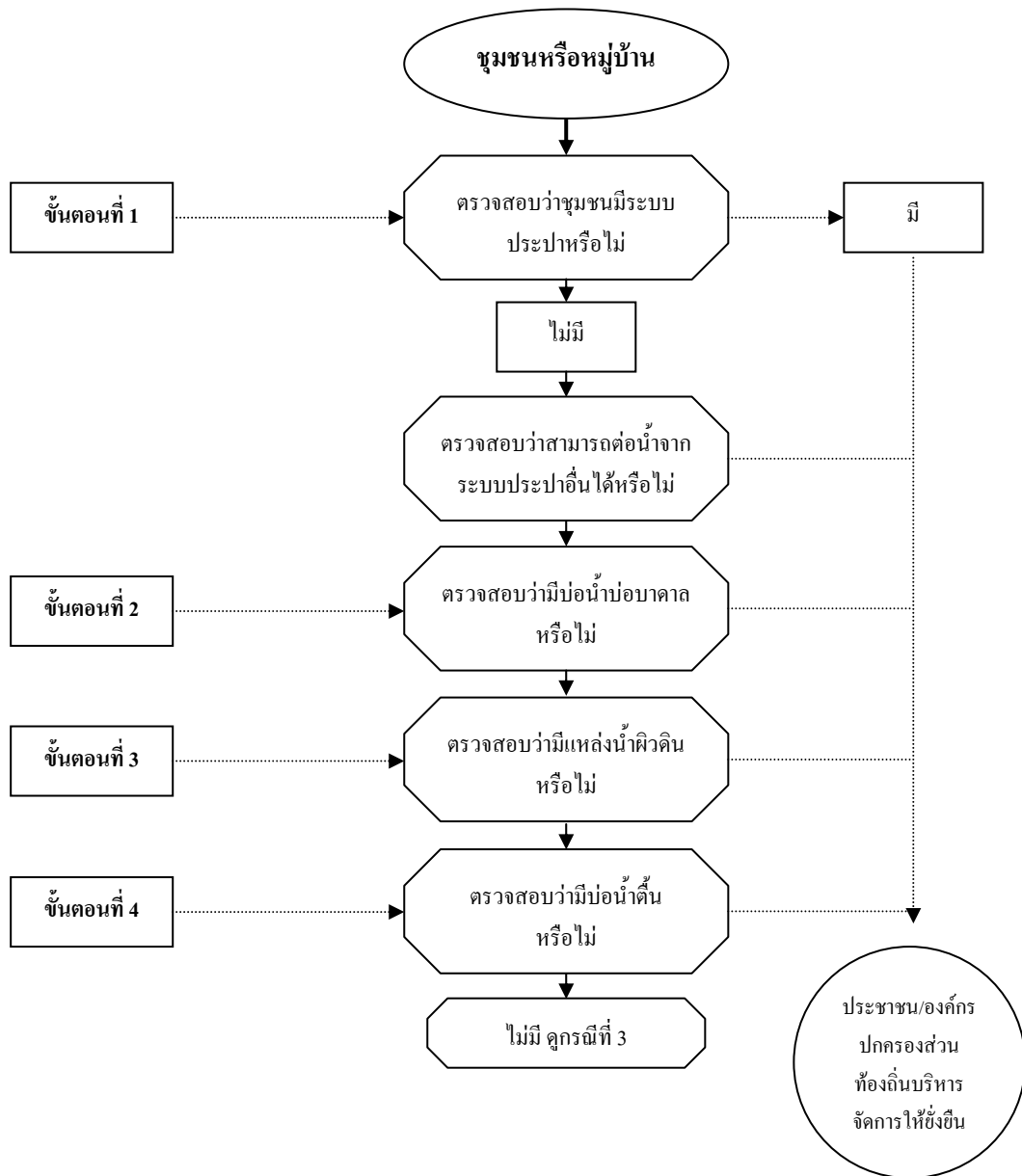
ขั้นตอนที่ 4

การพิจารณาแหล่งน้ำจากแหล่งน้ำอื่น ๆ นอกเหนือจากแหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อน้ำบาดาล และแหล่งน้ำผิวดินสำหรับนำมาผลิตน้ำประปาแล้ว ก็ให้พิจารณาแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นในชุมชนเป็นอันดับถัดมา โดยการพิจารณาแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบว่าชุมชนมีแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของบ่อน้ำตื้นว่ามีสภาพการใช้งานได้หรือไม่
3. ตรวจสอบดูว่าบ่อน้ำตื้นสามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมให้ใช้งานได้ดีหรือไม่
4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของบ่อน้ำตื้นว่ามีคุณภาพดีหรือไม่

5. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของบ่อน้ำตื้นว่ามีปริมาณน้ำเพียงพอหรือไม่
6. เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า บ่อน้ำตื้นมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเสริมของระบบประปาหมู่บ้าน ก็ให้พัฒนานำมาใช้ในบางส่วน
7. หากชุมชนไม่มีแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้น ก็ให้ตรวจสอบว่าพื้นที่ชุมชนดังกล่าว หรือบริเวณใกล้เคียงมีศักยภาพสามารถขุดหรือจัดสร้างบ่อน้ำตื้นได้หรือไม่
8. ดำเนินการจัดสร้างหรือขุดบ่อน้ำตื้น แล้วตรวจสอบว่าบ่อน้ำตื้นที่จัดสร้างหรือขุดขึ้นมาใหม่ สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับการปรับปรุง/ขยายระบบประปาหมู่บ้านได้เพียงพอหรือไม่

ทั้งนี้ แผนภาพในการดำเนินการสามารถแสดงได้ดังนี้

รูปที่ 3 แนวทางการจัดหาน้ำสะอาดในกรณีที่ชุมชนมีระบบประปาหมู่บ้านอยู่แล้ว

จากการที่ชุมชนได้ดำเนินงาน ในกรณีที่ชุมชนมีระบบประปาหมู่บ้านอยู่แล้วนั้น ซึ่งชุมชนได้มีการดำเนินงานตามรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น จนถึงขั้นตอนที่ชุมชนได้ดำเนินการปรับปรุง/ขยายเขตระบบประปาหมู่บ้านนั้น ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือในการดำเนินงานในเรื่องการบริหารจัดการทั้งในด้านการบริหารจัดการ ตลอดจนการบำรุงรักษาระบบประปาหมู่บ้าน เพื่อให้ระบบประปาหมู่บ้านที่ชุมชนดำเนินการปรับปรุง/ขยายระบบประปาหมู่บ้าน สามารถให้บริการน้ำประปาได้ครอบคลุมประชาชนทั้งชุมชน และทำให้ระบบประปาหมู่บ้านมีความยั่งยืนตลอดไป

1.1.2 กรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน

ในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน มีแนวทางและขั้นตอนในการจัดหาและพัฒนาน้ำสะอาดสำหรับดื่มกินและใช้สอยอย่างเพียงพอตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

ตรวจสอบดูว่า ชุมชนนั้นสามารถต่อน้ำจากระบบประปาอื่นได้และเพียงพอหรือไม่

1. หากต่อน้ำจากระบบประปาอื่นไม่ได้ ให้ดำเนินการต่อไปในขั้นตอนที่ 2
2. หากชุมชนสามารถต่อน้ำจากระบบประปาหมู่บ้านอื่นได้ และมีปริมาณน้ำเพียงพอให้ดำเนินการปรับปรุง/ขยายระบบประปาหมู่บ้าน เพื่อให้ระบบประปาหมู่บ้านสามารถให้บริการน้ำประปาได้ครอบคลุมทั้งชุมชน

ขั้นตอนที่ 2

การหาแหล่งน้ำดิบมาเพิ่มเติม จะพิจารณาเรื่องแหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อน้ำบาดาลเป็นอันดับแรก เนื่องจากคุณภาพน้ำของบ่อน้ำบาดาลจะดีกว่าแหล่งน้ำชนิดอื่นๆ และสามารถปรับปรุงคุณภาพได้ง่ายกว่า ค่าใช้จ่ายในการลงทุนต่ำ การบำรุงรักษาและดำเนินการผลิตน้ำประปาของระบบผลิตก็ถูกกว่าแหล่งน้ำชนิดอื่น หลังจากนั้น จึงจะพิจารณาแหล่งน้ำดิบจากแหล่งน้ำผิวดินและบ่อน้ำตื้นตามลำดับต่อไป โดยการพิจารณาแหล่งน้ำจากบ่อน้ำบาดาล มีขั้นตอนการตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบว่าชุมชนมีบ่อน้ำบาดาลหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของบ่อน้ำบาดาลว่าสามารถใช้งานได้หรือไม่
3. ตรวจสอบว่าบ่อน้ำบาดาลสามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมให้ใช้งานได้ดีหรือไม่
4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของบ่อน้ำบาดาลว่ามีคุณภาพดีหรือไม่
5. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของบ่อน้ำบาดาลว่ามีปริมาณเพียงพอหรือไม่

6. เมื่อตรวจสอบแล้ว บ่อน้ำบาดาลมีปริมาณน้ำดิบไม่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเสริมของระบบประปาหมู่บ้าน ก็ให้พัฒนานำมาใช้ในบางส่วน
7. หากชุมชนไม่มีบ่อน้ำบาดาล ก็ให้พิจารณาหาพื้นที่สำหรับเจาะบ่อน้ำบาดาล โดยตรวจสอบว่าพื้นที่มีศักยภาพในการเจาะบ่อน้ำบาดาลได้หรือไม่
8. ดำเนินการเจาะบ่อน้ำบาดาลแล้วตรวจสอบว่าบ่อน้ำบาดาลที่เจาะขึ้นมาใหม่สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้านได้เพียงพอหรือไม่

ขั้นตอนที่ 3

การพิจารณาแหล่งน้ำสำหรับนำมาผลิตน้ำประปาจากแหล่งน้ำชนิดอื่น นอกเหนือจากแหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อน้ำบาดาล ก็จะพิจารณาจากแหล่งน้ำผิวดิน อาทิเช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วยหนอง บึง สระเก็บน้ำ และอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น โดยการพิจารณาแหล่งน้ำดิบจากแหล่งน้ำผิวดินมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

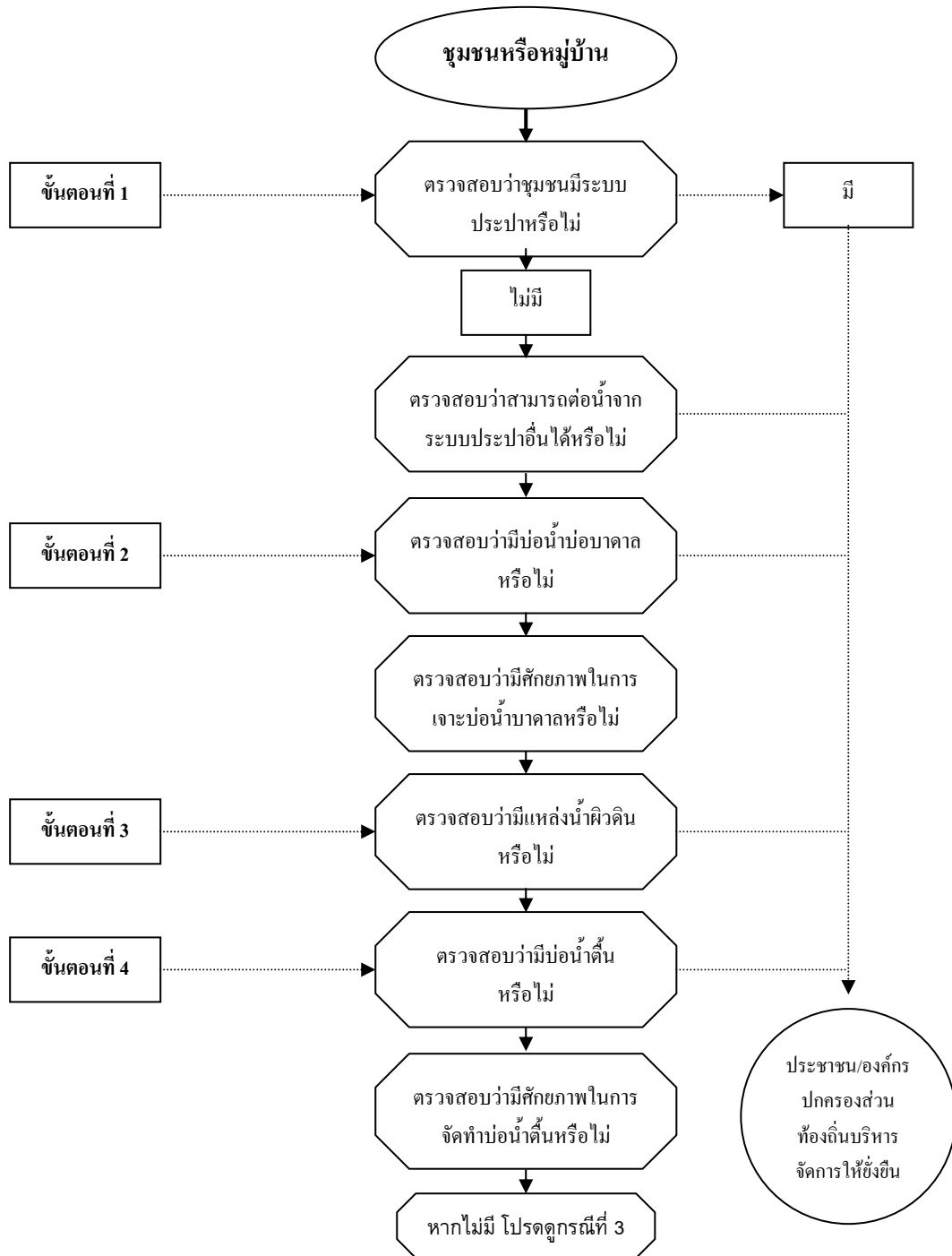
1. ตรวจสอบว่าชุมชนมีแหล่งน้ำผิวดินหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพของแหล่งน้ำผิวดินว่ามีสภาพใช้การได้หรือไม่
3. ตรวจสอบดูว่าแหล่งน้ำผิวดินที่มีอยู่สามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมเพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบได้หรือไม่
4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของแหล่งน้ำผิวดินว่ามีคุณภาพดีหรือไม่
5. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของแหล่งน้ำผิวดินว่ามีปริมาณน้ำเพียงพอหรือไม่
6. เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า แหล่งน้ำผิวดินมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเสริมของระบบประปาหมู่บ้าน ก็ให้พัฒนานำมาใช้ในบางส่วน
7. หากชุมชนไม่มีแหล่งน้ำผิวดิน ก็ให้พิจารณาพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินแหล่งใหม่ โดยตรวจสอบว่าในชุมชนมีแหล่งน้ำผิวดินสำหรับนำมาพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ในการนำมาผลิตน้ำประปาได้หรือไม่
8. หากสามารถพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินแหล่งใหม่ได้ ก็ให้ดำเนินการตรวจสอบว่าแหล่งน้ำผิวดินที่พัฒนาขึ้นมาใหม่สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับระบบประปาหมู่บ้านได้หรือไม่ โดยการตรวจสอบตามขั้นตอนตั้งแต่ข้อ 4 ดังกล่าวข้างต้นตามลำดับ หากมีคุณภาพน้ำดิบดีและมีปริมาณเพียงพอก็ให้ดำเนินการจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้านให้สามารถบริการน้ำประปาได้อย่างเพียงพอและครอบคลุมทั้งชุมชนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4

การพิจารณาแหล่งน้ำจากแหล่งน้ำอื่น ๆ นอกเหนือจากแหล่งน้ำใต้ดินหรือบ่อน้ำบาดาล และแหล่งน้ำผิวดินสำหรับนำมาผลิตน้ำประปาแล้ว ก็ให้พิจารณาแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นในชุมชน เป็นอันดับถัดมา โดยการพิจารณาแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบว่าชุมชนมีแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้นหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของบ่อน้ำตื้นว่ามีสภาพการใช้งานได้หรือไม่
3. ตรวจสอบว่าบ่อน้ำตื้นสามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมให้ใช้งานได้หรือไม่
4. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดิบของบ่อน้ำตื้นว่ามีคุณภาพดีหรือไม่
5. ตรวจสอบปริมาณน้ำดิบของบ่อน้ำตื้นว่ามีปริมาณน้ำเพียงพอหรือไม่
6. เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า บ่อน้ำตื้นมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำเสริมของระบบประปาหมู่บ้าน ก็ให้พัฒนานำมาใช้ในบางส่วน
7. หากชุมชนไม่มีแหล่งน้ำจากบ่อน้ำตื้น ก็ให้ตรวจสอบว่าพื้นที่ชุมชนดังกล่าว หรือบริเวณใกล้เคียงมีศักยภาพสามารถขุดหรือจัดสร้างบ่อน้ำตื้นได้หรือไม่
8. ดำเนินการจัดสร้างหรือขุดบ่อน้ำตื้น แล้วตรวจสอบว่าบ่อน้ำตื้นที่จัดสร้างหรือขุดขึ้นมาใหม่ สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้านได้เพียงพอหรือไม่
9. หากจัดสร้างหรือขุดบ่อน้ำตื้นได้ ตลอดจนมีคุณภาพน้ำดิบดี และมีปริมาณน้ำดิบเพียงพอ ก็ให้ใช้เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับนำมาจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้าน ให้สามารถบริการน้ำได้อย่างเพียงพอและครอบคลุมทั้งชุมชนต่อไป

ทั้งนี้ แผนภาพในการดำเนินการ สามารถแสดงได้ดังนี้

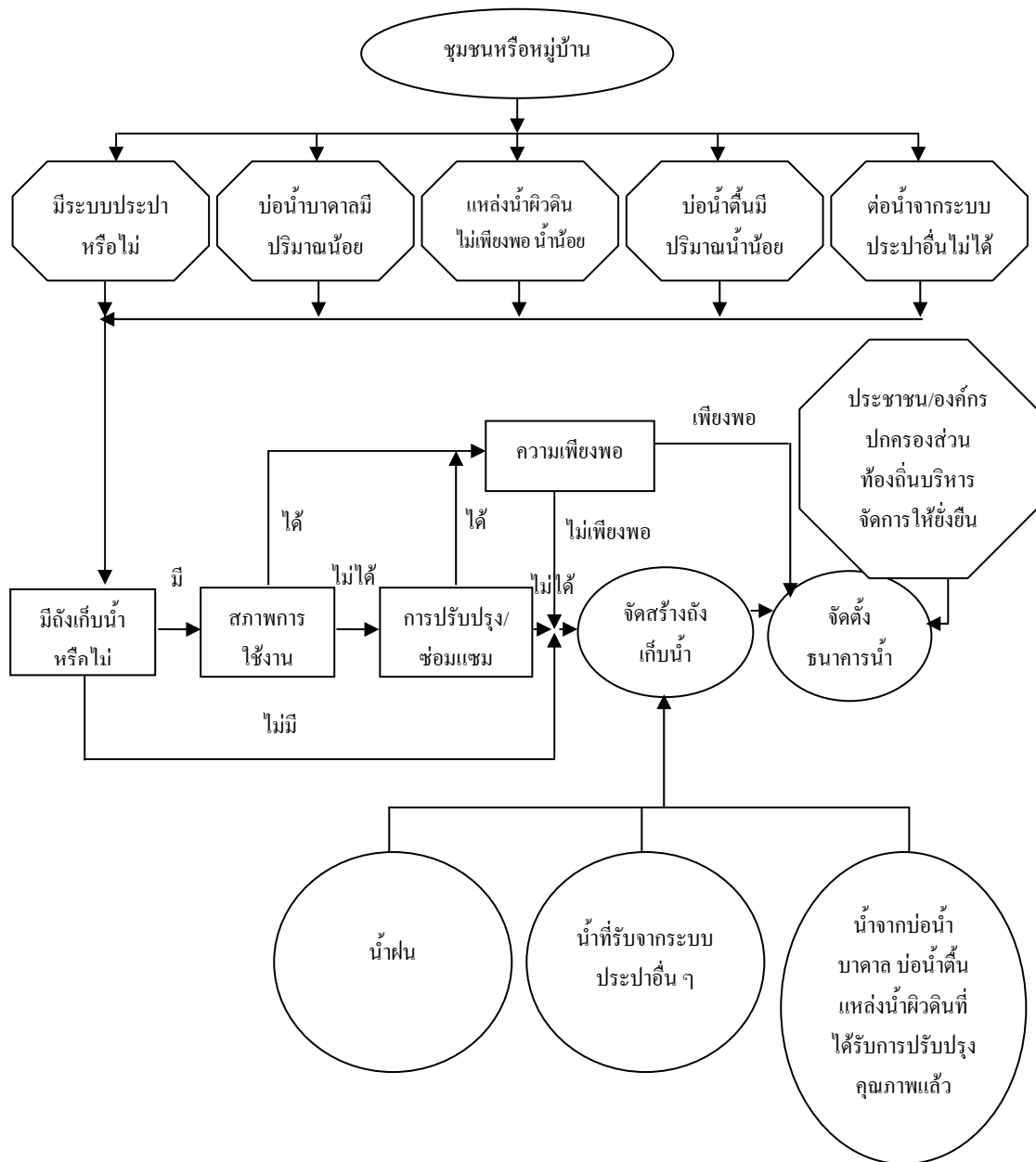
รูปที่ 4 แนวทางการจัดหาน้ำสะอาดในกรณีที่ชุมชนไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน

จากการที่ชุมชนได้ดำเนินงาน ในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้านนั้น ซึ่งชุมชนได้มีการดำเนินงานตามรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น จนถึงขั้นตอนที่ชุมชนได้ดำเนินการจัดสร้างระบบประปาหมู่บ้านนั้น ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือในการดำเนินงานในเรื่องการบริหารจัดการทั้งในด้านการบริหารกิจการ ตลอดจนการบำรุงรักษาระบบประปาหมู่บ้าน เพื่อให้ระบบประปาหมู่บ้านที่ชุมชนดำเนินการสามารถให้บริการน้ำประปาได้ครอบคลุมประชาชนทั้งชุมชน และทำให้ระบบประปาหมู่บ้านมีความยั่งยืนตลอดไป

1.1.3 กรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้าน และแหล่งน้ำต่างๆ มีปริมาณไม่เพียงพอ

ในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้านและแหล่งน้ำต่างๆ มีปริมาณน้อย อาทิเช่น บ่อน้ำบาดาลมีปริมาณน้อย แหล่งน้ำผิวดินมีปริมาณไม่เพียงพอ บ่อน้ำตื้นมีปริมาณน้อย และชุมชนไม่สามารถต่อน้ำจากระบบประปาหมู่บ้านอื่นมาใช้ในชุมชนได้ มีแนวทางและขั้นตอนในการดำเนินการจัดหาและพัฒนา^๑น้ำสะอาดสำหรับดื่มกินและใช้สอยอย่างเพียงพอตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบดูว่าชุมชนนั้นมีถังเก็บน้ำหรือไม่
2. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของถังเก็บน้ำว่าสามารถใช้งานได้หรือไม่
3. หากยังสามารถใช้งานได้ดี ให้ดำเนินการต่อไปในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพน้ำในถังเก็บน้ำว่ามีคุณภาพเช่นไร หากมีคุณภาพน้ำดีก็ดำเนินการตรวจสอบปริมาณน้ำว่ามีมากน้อยเพียงใด หากปริมาณน้ำมีความเพียงพอในการให้บริการชุมชนก็ให้จัดตั้งธนาคารน้ำ โดยการสนับสนุนให้ประชาชนได้ร่วมกันบริหารจัดการธนาคารน้ำให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป
4. ตรวจสอบว่าถังเก็บน้ำสามารถปรับปรุง/ซ่อมแซมให้ใช้งานได้จริงหรือไม่
5. ตรวจสอบปริมาณน้ำในถังเก็บน้ำว่ามีปริมาณเพียงพอหรือไม่
6. หากชุมชนไม่มีถังเก็บน้ำ ก็ให้พิจารณาจัดสร้างถังเก็บน้ำในชุมชน โดยให้จัดหา^๑น้ำสะอาดจากแหล่งน้ำต่าง ๆ มาเก็บไว้ในถังเก็บน้ำให้เต็ม ซึ่งแหล่งน้ำที่นำมาเติมในถังเก็บน้ำจะได้มาจากน้ำฝน น้ำที่มาจากระบบประปาหมู่บ้าน น้ำจากบ่อน้ำบาดาล น้ำจากบ่อน้ำตื้น ตลอดจนน้ำจากแหล่งน้ำผิวดินต่าง ๆ ที่ได้ปรับปรุงคุณภาพน้ำแล้ว
7. ให้ชุมชนดำเนินการจัดตั้งธนาคารน้ำ เพื่อจัดหาน้ำต้นทุนมาเก็บกักในถังเก็บน้ำสำหรับนำมาเป็นน้ำดื่มในช่วงหน้าแล้งหรือในยามขาดแคลน

รูปที่ 5 แนวทางการจัดหาน้ำสะอาดในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้านและแหล่งน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอ

มาตรฐานระบบน้ำสะอาด

จากการที่ชุมชนได้ดำเนินงาน ในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีระบบประปาหมู่บ้านและแหล่งน้ำต่าง ๆ มีปริมาณไม่เพียงพอ ซึ่งชุมชนได้มีการดำเนินงานตามรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น จนถึงขั้นตอนที่ชุมชนได้ดำเนินการจัดสร้างถังเก็บน้ำนั้น ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องร่วมมือในการดำเนินงานในเรื่องการบริหารจัดการและจัดสรรปันส่วนน้ำสะอาดให้แก่ประชาชนที่ขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยการดำเนินการจัดตั้งธนาคารน้ำขึ้นในชุมชน ซึ่งประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องร่วมมือกันในการบริหารจัดการธนาคารน้ำให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป